ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 21.4.96.

Ο Ελλειπτικός Λόγος

Εμφανίζονται παντού. Κάθε μέρα, κάθε ώρα. Μιλούν «αυθόρμητα» για οτιδήποτε και όταν ακόμα το θέμα απαιτεί περίσκεψη και ειδικευμένη γνώση. Σχολιάζουν ακαριαία και με απίστευτη άνεση την πράξη και τον λόγο του άλλου. Μήπως και αυτός ο άλλος προλάβει και κλέψει τις εντυπώσεις. Αγωνιούν μήπως και δεν ερωτηθούν για κάτι σημαντικό. Κάνουν όμως άμεσες παρεμβάσεις και για τα ασήμαντα, αρκεί αυτά να είναι επίκαιρα. Φροντίζουν να έχουν τους επικοινωνιακούς τους δίαυλους σε πλήρη λειτουργία. Δίνουν τα προσωπικά τους τηλέφωνα, κινητά και ακίνητα, αφήνοντας να υπονοηθεί το εμπιστευτικό της παραχώρησης που όμως ισχύει για... πολλούς.

Του **Α.-Ι. Δ. ΜΕΤΑΞΑ**

Ποιοι είναι αυτοί; Ποιοι συγκεκριμένα; Δεν είναι εκεί το ζήτημα. Αλλού είναι το πρόβλημα.Είναι ότι έχουν επιβάλει, σε όλους μας, την παρουσία τους. Μας έχουν αφαιρέσει το δικαίωμα να μπορούμε, όταν θέλουμε, να τους βγάζουμε από τα μάτια μας ή να τους απομακρύνουμε από τ' αυτιά μας. Ετσι πιστεύουν πως δεν μπορούμε να κάνουμε χωρίς αυτούς.

Βρίσκονται όμως σε μεγάλο λάθος αφού η προσπάθειά τους να μας γοητεύσουν όλο και περισσότερο αποτυγχάνει. Και αυτό γιατι παραβιάζουν μια βασική επικοινωνιακή προϋπόθεση: την τήρηση της «αρχής της αναζήτησης».

Αγνοούν ότι η πληθωρική παρουσία, με οποιοδήποτε τρόπο κι αν επιδιώκεται, με την εικόνα ή με τον λόγο - και κάποτε ανεξάρτητα από το ουσιαστικό περιεχόμενο του μηνύματος - ακυρώνει την έκπληξη την οποία όμως όλοι αναζητούμε. Η έκπληξη, ο απρόσμενος λόγος, αν προτιμάτε αποτελεί την ευχάριστη ρήξη στην αποχή της ομιλίας. Αποχή που μπορεί να πάρει δύο κύριες μορφές.

● Κάποιος επιλέγει να απέχει τακτικά από το παρασκήνιο για κάποιο χρόνο, έχοντας, ίσως αφήσει πίσω του, την εντύπωση ότι όταν μιλά «έχει κάτι να πει». Αυτός αναζητείται αφού η απουσία του μπορεί να προκαλεί και ανησυχία για τη σιωπή του. Πρόκειται για μια ποσοτική αποχή.

● Κάποιος άλλος δεν σιωπά απλώς, αλλά όταν μιλά για κάποιο θέμα δύσκολο, διερωτάται. Δεν αποφαίνεται, απέχει από κάθε κατηγορηματικότητα. Η ακόμα, θεωρώντας πως ορισμένα θέματα ευαίσθητα, πρέπει απλώς να θίγονται, τα παρουσιάζει υπαινικτικά για να προκαλέσει τη διακριτική περιέργεια. Αυτός αναζητείται είτε γιατί έχει σεβαστεί τα διλήμματα, είτε γιατί έχει μιλήσει λόγο ημιτελή. Πρόκειται για μια ποιοτική αποχή.

Βέβαια κάποιοι θα αντιτάξετε πως όλα αυτά μπορεί να μην είναι τίποτε άλλο από επικοινωνιακά τεχνάσματα, που τελικά δεν είναι παρά προμελετημένες σιωπές, αποχές ή «τακτικές» ατέλειες που στοχεύουν την παγίδευσή μας.

Ομως και αν έτσι έχουν τα πράγματα, ακόμα και για τεχνάσματα αν πρόκειται, αυτό δεν είναι χωρίς θετικές συνέπειες. Γιατί είναι πιθανό αυτοί που εκφράζονται με αυτόν τον τρόπο, να αυτοπαγιδευτούν σιγά - σιγά και αδιόρατα, στο ίδιο τους το ύφος, στην αισθητική της ρητορικής της αποχής. Τόσο της ποσοτικής όσο και της ποιοτικής.

Σ' ένα πρόσφατο δοκίμιο για την Πολιτική Επικοινωνία σκιαγραφούνται κάποιες θέσεις για το λόγο της αποχής. Τότε όμως ο συγγραφέας δεν γνώριζε όσα ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος επισημαίνει για τον ελλειπτικό λόγο, για την αποχή των αρχαίων καλλιτεχνών.

«Αυτό όμως που είναι σπάνιο και αξιομνημόνευτο –γράφει– είναι ότι οι τελευταίοι και ημιτελείς πίνακες των τεχνιτών [...] θαυμάζονται περισσότερο από τα τελειωμένα έργα, ίσως γιατί σ' αυτά διαφαίνοντα τα ίχνη των προσχεδίων που απόμειναν, οι ίδιες οι σκέψεις, οι προθέσεις του τεχνίτη και ακόμα γιατί η θλίψη για το χέρι που σταμάτησε να δουλεύει σ' εκείνο το σημείο γοητεύει και επιτείνει το θαυμασμό».[1]

Με άλλα λόγια, τα «ημιτελή έργα» σε καλούν να τα συμπληρώσεις και έτσι, έστω και νοερά, συμμετέχεις ενεργά στο λόγο τους. Ανάλογα αισθάνεσαι και όταν οι «σκέψεις διαφαίνονται». Εδώ μόνο με υποθέσεις μπορείς να διαγνώσεις τι θέλουν να σου πουν. Αν λοιπόν αυτός ο λόγος, ελλειπτικός εξ αντικειμένου, ήταν από τότε ελκυστικός στο χώρο της εικαστικής έκφρασης, πόσο πιο αναγκαίος θα πρέπει να θεωρείται σήμερα στο χώρο της πολιτικής, ως υπόδειξη ρητορικής αποχής; Πόσο δηλαδή πρέπει να τον λάβουν υπ' όψη τους όλοι εκείνοι που, στο μέτρο που τον αγνοούν, χάνουν κάθε πιθανότητα να αναζητηθούν.

Μην περιμένετε ακόμα και τώρα να πω σε ποιους αναφέρομαι. Να σας επιβεβαιώσω «πρόσωπα» που ενδεχομένως περνούν από το μυαλό σας.

Θα ήταν αυτόφορα ανακόλουθο, με όσα παραπάνω υποστηρίζω, αν υπέκυπτα στον πειρασμό να υποκατασταθώ στη δική σας φαντασία. Θα σας στερούσα από την ευχαρίστηση να υποθέσετε εσείς όσα παραλείπονται.

---

(1) Το απόσπασμα είναι από το έργο «περί της Αρχαίας Ελληνικής Ζωγραφικής» που με ακρίβεια και σπάνια υφολογική φροντίδα μετέφρασαν οι Τάσος Ρούσσος και Αλέξος Βλ. Λεβίδης. Ο δεύτερος έγραψε και τις «σημειώσεις» (λέξη που συγκαλύπτει την αξία της προσφοράς του). Το βιβλίο (και ευχαριστώ για την υπόδειξη τον Γ. Πατρομανωλάκη), μια ακόμα υποδειγματική εργασία του Στ. Πετσόπουλου των Εκδόσεων ΑΓΡΑ, θα μπορούσε, το λιγότερο, να συμπληρώσει πολλά από τα πανεπιστημιακά «εγχειρίδια» που ασχολούνται με θέματα Πολιτικής Επικοινωνίας.